

نقش عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی در دوران فراغت دانش آموزان دبیرستان

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۴/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۹/۱۸)

اکرم فلاحی کیا

چکیده

یکی از مهمترین مسائل جوامع امروز بشری در سراسر دنیا مسئله استفاده صحیح تر و مؤثرتر از فرصتهای آزادی است که افراد در اختیار دارند و این اوقات برای مؤمنان لحظه های نیایش با معبود و برای عالمیان ساعات تفکر و برای هنرمندان زمان ساختن و ابداع و برای نوجوانان ساعات خلاقیت می باشد و بسیاری از مردم حتی صاحب نظران به این نتیجه رسیده اند که باید مدارس و مؤسسه های آموزشی مسئولیت های بیشتر و روشن تری در این باره بر عهده بگیرند تا بهره برداری بهینه از اوقات فراغت در برنامه های دانش آموزان طراحی و گنجانده شود مسئله تنوع نیز امری مهم است و زندگی بدون تنوع خسته کننده می باشد پس تنوع در گذراندن اوقات فراغت باعث ایجاد تنوع در زندگی می گردد و تنوع مانع پدیدآیی افسردگی است با راهنمایی فرزندان به انجام فعالیتهای متنوع زمینه علاقه مندی آنان را به زندگی فراهم آوریم. انگیزه انجام این مقاله بررسی این موضوع است که اوقات فراغت در شرایطی می تواند تأثیر گذاری بیشتری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته باشد. یعنی هر چه اوقات فراغت از نظم و انضباط بیشتری برخوردار باشد تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بیشتر خواهد شد.

واژگان کلیدی: اوقات فراغت، پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان دبیرستان، برنامه ریزی

درسی

بخش اول: کلیات

بسیاری از جامعه‌شناسان و نیز اقتصاد دانان بر این باورند که تحول جوامع انسانی به سوی تمدن فراغت در حرکت است، به همین جهت توجه به چگونگی بهره‌گیری از اوقات فراغت روز به روز آشکارتر و از اهمیت بیشتری برخوردار می‌گردد. هر چند همه افراد خانواده به اوقات فراغت نیاز مبرم دارند، اما در این میان جوانان و نوجوانان با توجه به نقش حساس و سازنده‌ای که در ساخت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشورها به عهده دارند، نیازمند توجه دقیق‌تری در این ارتباط هستند. متجاوز از بیست میلیون کودک و نوجوان در کشور ما زندگی می‌کنند که مسئولیت توجه به اوقات فراغت آنان متوجه خانواده‌ها می‌گردد، به این دلیل آگاهی خانواده‌ها از اهمیت نقش اوقات فراغت و چگونگی پرداختن به آن، از ضرورتی خاص برخوردار است. (شرفی، ۱۳۷۴، ص ۱۱) جالب است بدانیم که بسیاری از اختراعات و اکتشافات بشری که بوسیله دانشمندان و متفکران صورت گرفته است، محصول تفکر و قوه ابتکار و خلاقیتی است که در زمان فراغت حاصل شده است. در کشور ما دانش‌آموزان حدود یک ششم جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و بیشترین نیاز را به بهره‌گیری از اوقات فراغت دارند. آنان بطور متوسط ۶ ساعت در روز به امر تحصیل اشتغال دارند و حدود ۸ ساعت در شبانه‌روز را هم به استراحت و رفع نیازمندیهای ضروری در منزل می‌پردازند. اگر اشتغالات تحصیلی و انجام تکالیف درسی را برای آنان ۲ تا ۴ ساعت در روز محاسبه نماییم، جوان و نوجوان بیش از ۶ ساعت در روز وقت فراغت دارد. البته اگر سایه تعطیلات از جمله تعطیلات نوروز و تابستان و سایر ایام تعطیل به مناسبت‌های مذهبی و ملی را هم اضافه کنیم هر فرد در شبانه‌روز حدود ۸ ساعت وقت آزاد دارد که باید برای استفاده مطلوب و بهره‌وری از آن برنامه‌ریزی لازم صورت پذیرد. بنابراین اگر ما برای اوقات فراغت فرزندانمان برنامه‌ریزی لازم انجام ندهیم، قطعاً آنان برای پر کردن اوقات فراغت خود اقدام خواهند نمود که در آن صورت ممکن است بدآموزیها و مشکلات تربیتی حاصل گردد. پیامبر گرامی ما می‌فرمایند: اگر پدران و مادران به تربیت فرزندان خود اهتمام نمایند، روزگار آنان را تربیت

خواهند نمود. در حقیقت مراد رسول گرامی اسلام آن است که چنانچه والدین در امر تربیت فرزندان خود برنامه ای نداشته باشند، حوادث و شرایط پیش آمده که ممکن است برخلاف موازین تربیتی هم باشد، تربیت فرزندان را سازمان دهد. (شرفی، ۱۳۷۴، ص ۱۳) اکنون بینیم چه نیازهایی در هنگام گذران اوقات فراغت ارضاء می گردد. همان گونه که می دانیم انسان در اوقات فراغت به کار یا فعالیت مورد علاقه اش می پردازد. پس در حقیقت در هنگام فراغت و پرداختن به سرگرمی یا کار مورد علاقه ی خویش، نیازهای درونی وی تأمین می گردد. (یوسفی، ۱۳۷۱، ص ۵۷) روانشناسان معتقدند که تأمین نیازهای درونی فرد به شادی، نشاط و سرور او خواهد انجامید و این امر به شکوفایی خلاقیت فرد منجر خواهد گردید و شخصیت او را که متشکل از ابعاد فکری، عاطفی، اجتماعی و جسمی است، تعالی خواهد بخشید. در فعالیت فرد در اوقات فراغت که براساس تمایل و علاقه درونی شخص انجام می گیرد، او یا به فعالیت عقلانی می پردازد، یا به فعالیت جسمی (بازی و ورزش) مشغول می شود و یا به انجام فعالیتی اجتماعی (فعالیت جسمی) مبادرت می کند و در حقیقت فعالیت عاطفی هم انجام می دهد. بنابراین گذران مطلوب اوقات فراغت، نیازهای عاطفی، جسمانی، عقلانی و اجتماعی فرد را (که ابعاد شخصیت او را تشکیل می دهد) برآورده می کند.

بخش دوم: بررسی و شناخت انواع اوقات فراغت دانش آموزان

اوقات فراغت را می توان به شیوه های گوناگون تقسیم بندی کرد. نظر به اینکه چه عواملی را مبنای تقسیم بندی قرار دهیم می توانیم تقسیم بندی های متفاوتی ارائه دهیم. اکنون برخی تقسیم بندی های اوقات فراغت می پردازیم:

الف) اگر محل و مکان را مبنای تقسیم بندی قرار دهیم می توانیم دو حالت کلی را تفکیک کنیم:

۱- منزل: زمان فراغتی که در منزل سپری می شود مثل گفتگو با اعضای خانواده، تماشای تلویزیون، بازی و سرگرمی های خانوادگی

۲- خارج از منزل : زمان فراغتی که خارج از منزل سپری می شود : که طیف وسیعی از فعالیتها را شامل می شود مانند : گردش در پارک ، رفتن به سینما و....

ب) اگر زمان را مبنای تقسیم بندی قرار دهیم می توانیم حالت های مختلفی را نشان دهیم مثل :

۱- اوقات فراغت لحظه ای: مثل ساعت تفریح مدارس که معلم و شاگرد می توانند هر فعالیتی که دلخواه آنان است در این وقت انجام دهند .

۲- اوقات فراغت ساعتی : مثل ساعت بیکاری که بین دو شیفت کاری انجام می شود مثلاً برای یک معلم در یک مدرسه دونوبته مشغول به کار است می تواند ساعت بیکاری بین دو نوبت را به دلخواه سپری کند .

۳- اوقات فراغت روزانه : زمان فراغتی که پس از پایان کار روزانه بوجود می آید و در همه جا معمول است .

۴- اوقات فراغت هفتگی : در پایان هفته یک یا دو روز تعطیلی وجود دارد که بخش قابل توجهی از اوقات فراغت می باشد.

۵- اوقات فراغت سالیانه : در پایان سال یا فصل خاصی از سال تعطیلات سالیانه وجود دارد مثل تعطیلات عید نوروز کشور ما .

ج) اگر سن را مبنای تقسیم بندی قرار دهیم می توانیم انواع دیگری از اوقات فراغت را ارائه دهیم که کاملاً از یکدیگر متمایزند مانند :

۱) اوقات فراغت ویژه کودکان قبل از ورود به دبستان

۲) اوقات فراغت ویژه کودکان و نوجوانان

۳) اوقات فراغت ویژه جوانان

۴) اوقات فراغت ویژه میانسالان

۵) اوقات فراغت ویژه سالخوردگان

بدیهی است وقت فراغت کودکان قبل از ورود به دبستان و نحوه سپری کردن این وقت فراغت با جوانان و سالخوردگان کاملاً متمایز است بنابراین تقسیم بندی می تواند کاملاً واقع بینانه باشد.

د) اگر عامل جنس که در تحقیقات اجتماعی به عنوان یک متغیر مهم محسوب می شود را مبنای تقسیم بندی قرار دهیم با توجه به ویژگیها، نیازها و طبیعت دو گروه جنسی (مرد - زن) می توان دو نوع برنامه فراغتی خاص را از هم تفکیک و ارائه نمود:

۱) اوقات فراغتی ویژه مردان

۲) اوقات فراغتی ویژه زنان

هـ) اما تقسیم بندی ها به همین جا ختم نمی شود و می توان تقسیم بندی های دیگری بر مبنای جنس، شغل و حتی سلسله مراتب شغلی ارائه کرد. برای مثال بر مبنای شغل می توان تقسیم بندی وسیعی ارائه کرد که به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱) اوقات فراغت ویژه کارگران

۲) اوقات فراغت ویژه معلمان

۳) اوقات فراغت ویژه دانشجویان

۴) اوقات فراغت ویژه دانش آموزان

ر) اگر عوامل ، وسایل و ابزار ها ، منابع و سازمانها و نهادهای مربوط به نحوه گذران اوقات فراغت را مبنا قرار دهیم انواع فعالیتهای فراغت را از لحاظ عوامل ایجاد کننده ارتباط و کنش می توان به دو دسته کلی «فردی» و «گروهی» تقسیم نمائیم.

فراغت با تصمیم و حضور صرف عامل یا فراغت گر که می توان آن را فعالیت فردی نامید.

(فعالیتهای فراغتی مثل تماشای تلویزیون ، صحبت با افراد خانواده ، گوش دادن به نوار و رادیو ، مطالعه کتاب ، روزنامه ، مجله و ...)

فراغت با حضور و تصمیم فراغتنگران و افراد ، سازمانها و که آن را می توان تحت عنوان فراغت گروهی نامگذاری کرد. (فعالیتهایی همچون ورزشها و بازیهای گروهی ، رفتن به سینما، شرکت در پایگاه های بسیج ، رفتن به پیک نیک ، هیئت های مذهبی و ...). (فرید ، محمدصادق ، ۱۳۸۰)

بخش سوم: مقایسه مفهوم «اوقات فراغت» با چند واژه دیگر

برداشتی که افراد جامعه از مفهوم یک واژه یا کلمه دارند نقش مهمی در چگونگی کاربرد و استفاده از آن در زندگی روزمره آنها خواهد داشت . به بیانی دیگر اگر افراد جامعه در بحث موردنظر ما « اوقات فراغت » را فرصتی مناسب برای تأمین بهداشت جسمی روانی و بستر مطلوبی برای شکوفایی خلاقیت ها و استعدادهای خود و... بدانند و یا اینکه «اوقات فراغت رامترادف با زمان بیکاری» خود در نظر بگیرند و یا «اوقات فراغت را به معنای تفریح و سرگرمی» تلقی نمایند و یا

بدیهی است که چگونگی استفاده برنامه ریزی و نهایتاً بهره وری از آن در هر یک از موارد یاد شده کاملاً متفاوت خواهد بود. از این جهت ضروری است که مقایسه ای را بین «اوقات فراغت» و چند واژه دیگر انجام دهیم.

الف) فراغت و بیکاری :

- مردم اغلب اوقات فراغت را معادل زمان بیکاری در نظر می گیرند باید دانست که اوقات فراغت با بیکاری تفاوت دارد .

- بیکاری: ایامی است که فرد شغل خود را به طور موقت یا دائم از دست می دهد .

- فراغت : هنگامی است که فرد شاغل زمانی از وقت خود را «فارغ از کار» به طور دلخواه می گذراند^۱

ب) فراغت و کار :

- کار و فراغت مفاهیمی هستند که با « وقت و زمان » ارتباط دارند، ولی کار: گذران وقت برای فعالیت خاص و با هدف خاص است (که مبتنی بر اجبار اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی و... است)

فراغت: وقت آزادی است که فرد (مجبور به انجام) فعالیت خاصی نیست^۲ و(مبتنی بر میل و رغبت و انتخاب آزاداست).

توجه : در تعریف ارائه شده برای فراغت توسط نویسنده محترم ، به نظر می رسد که بهتر است لفظ «اجبار» در عبارت گنجانده شود زیرا که در غیر این صورت با ارائه این تعریف (فراغت: وقت آزادی است که فرد به فعالیت خاصی مشغول نیست) جای این اشکال خواهد بود که : «بسیاری از افراد در اوقات فراغت به انجام فعالیتهای خاص مشغول هستند که بر اساس میل و رغبتشان صورت می گیرد.»

^۱ یوسفی ،باقر - چگونگی گذران اوقات فراغت صفحه ۷۷

^۲ احمدی ، سیداحمد - روانشناسی نوجوانان و جوانان - صفحه ۱۰۱

ج) فراغت و تفریح سالم:

- دکتر «جی . بی . نیش» در کتاب «فلسفه فراغت و تفریحات سالم» در تعریف فراغت نوشته است:

فراغت: مربوط به اوقاتی از زندگی انسان می‌شود که از کار کردن آزاد است یا در خواب نیست تفریحات سالم: مربوط به «نحوه استفاده» و برداشت از این فراغت است.^۱

بخش چهارم: تاثیر عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در اوقات فراغت

موضوع تحصیل فرزندان، امروز یکی از دغدغه‌های مهم خانواده‌های کشورمان را تشکیل می‌دهد. این دغدغه بیشتر به دلیل وابستگی آینده فرزندان به میزان توفیق آنان در تحصیل و طی دوره متوسطه و ورود به دانشگاه بوجود می‌آید. اگر چه این دل‌نگرانی‌ها برای اعتلا و ارتقای تحصیلی فرزندان و در کل نظام آب‌نقطه‌ای امیدبخش و خوشایند است در چهره‌ای دیگر، نوعی اضطراب و تشویش برای خانواده‌ها و دانش‌آموزان فراهم می‌نماید که چنانچه فردی نتواند مراحل تولید را به شکلی موفق و با نمراتی عالی طی نماید و راهیابی او به دانشگاه دچار اشکال گردد. دیگر نمی‌تواند فردی موفق و شهروندی مؤثر به لحاظ اجتماعی به شمار آید. به نظر می‌رسد نظام تربیتی ما باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که از سویی پیشرفت تحصیلی و کارآیی آموزشی را بالا ببرد و راه‌های مؤثر پیشرفت تحصیلی را برای اعتلای آموزشی در پیش گیرد و از دیگر سو نظام اجتماعی ما داشتن مدارک تحصیلی دانشگاهی را تنها ملاک شاخص برای توفیقات اجتماعی و شغل‌یابی، مطمح نظر قرار ندهد، بلکه شایستگی‌های فردی، ابتکارات انسانی و تلاش‌های سازنده افراد را هم به عنوان ملاک‌های اعتباری برای شاخص‌های اجتماعی، معیارهای شغل‌یابی و تأمین نیازمندیهای شغلی مور توجه قرار دهد. اگر به متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها بنگریم که خیل عظیمی از مشتاقان،

^۱ یوسفی، باقر-چگونگی گذران اوقات فراغت - صفحه ۷۷

آرزومند و متقاضی راهیابی به دانشگاه هستند، اما ظرفیت پذیرش دانشگاه‌ها علی‌رغم توسعه فراوان آن در سالهای اخیر، تنها قادر است بخش محدودی از این متقاضیان را جذب نماید، لذا بسیاری از افرادی که به دانشگاه راه نیافته‌اند با احساسی خاص از عدم توفیق و نوعی شکست، تصویری نامطلوب نسبت به آینده با خود به همراه خواهند داشت. در صورتی که اگر واقع بینانه به موضوع بنگریم ما، در جامعه خود عده معدودی که دارای تحصیلات دانشگاهی می‌باشند نیازمندیم که فقط همان عده مورد نیاز را باید در دانشگاه‌ها بپذیریم و مورد تربیت قرار دهیم تا بتوانیم به تناسب نیاز به جذب آنها بپردازیم بنابراین اگر بیش از عده مورد نیاز دانشجو بپذیریم، هم سرمایه‌بیشتری را به هدر داده‌ایم و هم در جذب نیروهای مازاد دچار اشکال خواهیم شد. در واقع در هیچ جامعه‌ای این طور نیست که همه فارغ التحصیلان نظام متوسطه وارد دانشگاه شوند، بلکه صرفاً افراد علاقه‌مند و مشتاق ادامه تحصیل که درصدی محدود از فارغ التحصیلان نظام متوسطه را تشکیل می‌دهند متقاضی ادامه تحصیل و راهیابی به دانشگاه هستند. ریشه‌یابی این موضوع در جوامعی که فقط عده محدودی از جوانان متقاضی راهیابی به دانشگاه می‌باشند، به شکل و نحوه نگرش اجتماعی و شغلی آن جوامع بر می‌گردد. یعنی اینکه ملاک ارزش و تشخیص اجتماعی فقط به تحصیلات دانشگاهی نیست و در ثانی ملاک استخدام و شغل‌یابی هم به مدارک دانشگاهی محدود نمی‌شود. به طور قطع اگر این ملاک‌ها بصورت ساختاری در جامعه اصلاح گردد و معیار توفیقات انسانی از مدرک تحصیلی به نحوه تلاش و تکاپو و خلاقیت‌های فردی گسترش یابد و از سوی دیگر ارزشهای اجتماعی برای خانواده‌ها به جای خلاصه شدن در تحصیلات دانشگاهی به ارزشهای اخلاقی، تلاش و خلاقیت فردی، پای بند و وفاداری به ارزش‌های ملی و اعتقادی تعمیم پیدا کند، می‌توان از سیل متقاضیان برای تحصیلات دانشگاهی کاست که در این صورت از زیانهای اقتصادی و آثار روانی و عاطفی ناشی از عم راهیابی به دانشگاه تا حدود زیادی پیشگیری می‌شود و به جای آن واقع‌بینی بر مناسبات انسانی حاکم می‌گردد. برای اینکه مفهوم پیشرفت تحصیلی روشن شود، ابتدا باید مفهوم افت تحصیلی که واژه‌ای در مقابل آن به شمار می‌آید، روشن گردد.

افت تحصیلی: افت عملکرد تحصیلی و درسی دانش‌آموزان سطحی سطحی رضایت بخش به سطحی نامطلوب است چنانچه فاصله قابل توجهی بین استعداد بالقوه و استعداد بالفعل فرد در فعالیتهای درسی مشهود باشد چنین فاصله‌ای را افت تحصیلی می‌نامند (افروز، ۱۳۷۵، ص ۱۰۱). روشن است که افت تحصیلی فقط در مردودی یا تجدیدی خلاصه نمی‌شود و در مورد هر دانش‌آموزی که یادگیری‌های او کمتر از توان و استعداد بالقوه و حد انتظار باشد صدق می‌کند. بنابراین حتی دانش‌آموزان تیزهوش ممکن است دچار افت تحصیلی گردند (امین‌فر، ۱۳۶۵، ص ۱۲). با روشن شدن مفهوم افت تحصیلی اکنون می‌توان مفهوم پیشرفت تحصیلی را، به صورتی شفاف دریافت.

پیشرفت تحصیلی: چنانچه آموخته‌های آموزشگاهی فرد متناسب با توان و استعداد بالقوه او باشد می‌توانیم بگوییم که دانش‌آموزان به پیشرفت تحصیلی نایل گردیده است. عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز فراوانند که در مجموعه‌ای از عوامل فردی، آموزشگاهی (مدرسه‌ای)، خانوادگی و اجتماعی طبقه‌بندی می‌شوند. در پژوهشی که برای رساله دکتری به منظور شناسایی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی در سراسر کشور انجام پذیرفته است، مهمترین عواملی که مؤثر در پیشرفت تحصیلی شناسایی شده‌اند عبارتند از:

۱) وضعیت فرهنگی خانواده دانش‌آموز

۲) آموزشهای تقویتی

۳) انجام تکالیف درسی و کار در خانه

۴) وضعیت حرفه‌ای معلم

همانطور که ملاحظه می‌شود اولین و مهمترین عامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی جو فضای حاکم بر خانواده است و نه توان و بضاعت اقتصادی آن. آنچه امروز در نزد مردم به عنوان

مهمترین عامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی فرزندان شهرت دارد، امکان اقتصادی خانواده برای تأمین تسهیلات مورد نیاز برای تحصیل مطلوب تر می باشد. اما در پژوهش فوق فضای فرهنگی که شامل نگرش اولیا به نحوه زندگی، چگونگی تحصیل فرزندان، علاقه مندی آنان به پیشرفت تحصیلی، چگونگی گذران اوقات فراغت و نحوه استفاده از این اوقات به نفع غنی سازی فرهنگی و از جمله میزان مطالعه کتابهای غیر درسی، توجه والدین به برنامه تربیتی فرزندان و... می باشد، به عنوان عامل مؤثر و اولیه مرتبط با پیشرفت تحصیلی فرزندان معرفی گردیده است. در همان پژوهش از دبیران دوره راهنمایی سوال شده است که چه عواملی شیوه تدریس و تلاش بیشتر آنان را برای توفیق دانش آموزان تحت تأثیر قرار می دهد و آنان پاسخ داده اند: پدران و مادرانی که اولاً به موفقیت تحصیلی فرزندانشان علاقه مند می باشند و ثانیاً برای اطلاع از میزان توفیق و مشکلات آنها به ملاقات ما می آیند (عصاره، ۳۶، ۱۳۷۷). بنابراین حتی نحوه تدریس و میزان تلاش دبیران، از نوع نحوه نگارش خانواده ها نسبت به وضعیت تحصیلی فرزندانشان تأثیر پذیر است. آموزشهای تقویتی به عنوان ملاک و شاخص بعدی مؤثر در پیشرفت مورد شناسایی قرار گرفته است و این امر نیز مفهوم و معنای روشنی دارد. چنانچه والدین و خانواده ها با معلمین و دبیران فرزندان خود در ارتباط باشند، می توانند به نقاط ضعف و قوت آموزشی و تحصیلی فرزندان واقف شوند و با راهنمایی مربیان گرامی نسبت به تأمین آموزشهای تقویتی مورد نیاز همت گمارند. در حقیقت آموزشهای تقویتی مورد نیاز، دانش آموز را نسبت به کاستی های درسی و تحصیلی تقویت می کند مشکلات آموزشی آنان را در موارد مربوط کاهش می دهد و دانش آموزان به رشد و پیشرفت قابل قبول نائل می شوند، مشروط بر آن که چنین آموزش هایی اولاً با راهنمایی مربیان در موارد مورد نیاز باشد و ثانیاً از روی برنامه و با خبرگی کامل توسط افراد آشنا به فنون تدریس و یادگیری انجام پذیرد. شاخص سوم، انجام تکالیف درسی و کار در خانه است امروزان انجام تکالیف در خانه به عنوان یک عامل تکمیل کننده و تقویت کننده کار در مدرسه یاد می شود و چنانچه این امر که مکمل یادگیری در مدرسه و تمرین در خصوص آموزشهای مدرسه ای و هم چنین انتقال و تعمیم مواد آموزشی فرا گرفته شده به جامعه و دنیای عملی است که دانش آموز با آن سروکار

دارد، به خوبی انجام پذیرد، قادر است یادگیری را تکمیل و پیشرفت تحصیلی را مطلوب نماید. انجام تکالیف که با نظر دبیران و معلمان انجام می‌پذیرد قصد دارد کارایی و توانایی دانش‌آموزان را در مواد و متونی که در آموزشگاه فرا گرفته‌اند با کار عملی توسط آنان مورد ارزیابی قرار دهد. بنابراین اولاً تکالیف باید توسط خود دانش‌آموزان انجام پذیرد تا میزان توانایی و کارایی آنان روشن شود و چنانچه نقطه ضعف و کاستی خاصی در آن ماده درسی دارند، مرتفع گردد، ثانیاً معلمان باید تکالیف را با دقت مورد بررسی قرار دهند و دانش‌آموزان بدانند که تکالیفشان مورد بررسی قرار می‌گیرد تا تلاش و تکاپوی لازم را به انجام رسانند. بعضی از خانواده‌ها با دلسوزی و کمک به فرزندان، تکالیف فرزندان را خود انجام می‌دهند که این امر هم خود اتکایی و استقلال فرزندان را مخدوش می‌نماید و هم اجازه نمی‌دهد وضعیت تحصیلی و کاستی‌های مربوط به فرزندان روشن شود. از سوی دیگر دبیران و معلمان در بررسی تکالیف دانش‌آموزان (که می‌تواند به علت محدود بودن وقت کلاس به صورت تصادفی و هر بار در مورد تکالیف عده‌ای از دانش‌آموزان انجام پذیرد) انتظار نداشته باشند که همه تکالیف به خوبی صددرصد بر طبق نظر آنها انجام شده باشد و با برخوردی تشویق‌کننده نسبت به انجام تکالیف و به نوعی مطلوب نقاط مشکل‌دار تکالیف را روشن و دانش‌آموز را به عنایت برای رفع آن مشکلات تشویق نمایند. یادآوری این نکته ضروری است که نحوه برخورد دبیران و معلمان با تکالیف دانش‌آموزان نقش بسیار مؤثری در انجام تکالیف توسط خود دانش‌آموزان، خوداتکایی و استقلال آنان در نتیجه پیشرفت تحصیلی آنها خواهد داشت (عصاره، ۱۳۷۶، ۱۴۸-۱۴۹). خانواده‌ها هم باید با اطلاع از وضعیت تحصیلی فرزند خود و آگاهی از چگونگی کمک به او که در سایه همکاری و هماهنگی با مربیان انجام خواهد گرفت، بستر و فضای لازم را برای انجام تکالیف فراهم کنند و به جای دخالت و یا انجام تکالیف فرزند، فقط نظارت و مساعدت لازم را برای انجام کار توسط خود او به عمل آورند. یادآوری این نکته ضرورت دارد که اولاً فرزندان ما باید از برنامه‌ای معین برای کار تحصیلی در خانه برخوردار باشند که براساس آن انجام وظیفه کنند و ثانیاً نباید بیش از دو تا سه ساعت برای فرزندان دبستانی و راهنمایی و بیش از چهار ساعت

برای فرزندان دبیرستانی انتظار کار و انجام تکالیف درسی از آن داشته باشیم و حتماً باید به برنامه اوقات فراغت نیز توجه لازم را مبذول کنیم همانطوری که در شاخص سوم ملاحظه می شود، علاوه بر انجام تکالیف درسی، کار خانه هم بر پیشرفت تحصیلی و ذهنی فرزندان ما تأثیر دارد این امر از آنجا ناشی می شود که کار در منزل برای فرزندان، نوعی گذران اوقات فراغت به شمار می آید و معمولاً از انجام کار، به خصوص اگر مورد علاقه آنان باشد، لذت می برند چنانکه می دانیم اوقات فراغت و گذراندن صحیح آن توسط فرزندان باعث خلاقیت، سرور و نشاط آنان می شود. توصیه می شود برای سپردن کارها به فرزندان، هم اموری از خانه و تهیه لوازمی از بیرون و هم انجام کارهایی مانند مطالعه کتاب های غیر درسی، دیدن برنامه های مفید و علمی تلویزیون، یادگیری زبان های بیگانه و ... مورد توجه قرار گیرد. عامل چهارمی که در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیر می گذارد وضعیت حرفه ای معلم است. نقش معلم از دیر باز در تعلیم و تربیت مورد توجه و بعنوان اصلی ترین عامل تربیت مورد تأکید قرار گرفته است امروز هم علی رغم پیشرفت ها و تحولات همه جانبه رسانه ها و تجهیزات آموزشی با وجود آنکه در برنامه ریزی های درسی تا حدودی معلم محوری جای خود را به برنامه محوری و یا دانش آموز محوری داده است نه تنها از نقش مؤثر معلم در یادگیری و پیشرفت تحصیلی کاسته نشده، بلکه به عنوان یکی از عوامل اصلی و مؤثر در یادگیری و پیشرفت تحصیلی در تمام نظام های تطبیقی آموزش و پرورش قلمداد می گردد. در نظام های موفق آموزش و پرورش در جهان امروز، مهمترین ابزار توفیق وجود معلمان و دبیرانی است که به لحاظ حرفه ای از شرایط مطلوبی برخوردارند. وضعیت حرفه ای معلم به میزان علم و تخصص، تجربه، علاقه و پایبندی به تلاش های حرفه ای و شغلی او مربوط می گردد. تحقیق انجام شده نشان داده است که دبیران موفق یعنی دبیرانی که دانش آموزان آنان با دانش آموزان دیگر به لحاظ پیشرفت تحصیلی تفاوت معنا داری داشته اند، از نظر حرفه ای، علمی و تخصصی نسبت به سایر همکاران خود از درجه تحصیلی بالاتری برخوردار بوده اند (مدرک کارشناسی در مقایسه با مدرک کاردانی و دیپلم)، سن شان از چهل سال به بالا بوده است، حدود بیست سال تجربه کاری داشته اند، به کار خود علاقه مند و با اصول روانشناسی

یادگیری و حسن ارتباط با دانش آموزان خود آشنا بوده اند. البته موارد بالا به این معنی نیست که اگر معلمی تجربه زیر بیست سال داشت یا سن اش کمتر از چهل سال بود، یا درجه تحصیلی او لیسانس نبود نمی تواند معلم مؤفقی باشد، بلکه مفهوم آن است که معلمی یا دبیرانی که شاخص های حرفه ای بالاتری دارند و در کار تدریس خود موفق ترند و دانش آموزان آنها در مقایسه با سایر دانش آموزان مشابه که معلمان آنان چنین ویژگی هایی را ندارند، از پیشرفت بیشتری در امور تحصیلی برخوردارند. (دونالد جاکر^۱ و دیگران، ۱۳۷۶ ص ۳۱۶-۳۲۴)

بخش پنجم: نقش زبان انگلیسی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در اوقات فراغت

آموزش زبان انگلیسی در کشورهای مختلف با مشکلات متعددی مواجه بوده و ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست. اکثر معلمان و دانش آموزان با آن که ساعتهای زیادی را در زیر سقف کلاس درگیر فرایند یاددهی - یادگیری این درس می شوند باز هم موفقیت چشمگیری در این زمینه بدست نمی آورند. به همین دلیل چگونگی آموزش و فراگیری زبان انگلیسی در نظام آموزشی هر کشوری اهمیت ویژه ای دارد. آنچه در این حوزه در سالهای اخیر مشاهده شده آن است که توجه به متخصصان تعلیم و تربیت از کیفیت تدریس معلمان به فراگیران و چگونگی یادگیری آنها معطوف شده است در واقع امروزه این موضوع که یادگیرندگان از چه نوع راهبردهایی برای فهم، به خاطر سپاری و یادآوری اطلاعات استفاده می کنند و چه عواملی بر انتخاب و به کارگیری این راهبردها تأثیر می گذارد، محور پژوهش ها در حوزه آموزش و یادگیری زبان انگلیسی است به نحوی که روانشناسان تربیتی نیز طی چند دهه اخیر توجه خود را به امر آموزش استفاده از راهبردهای یادگیری به دانش آموزان معطوف کرده اند (فرزاد و صالحی، ۱۳۸۲)، تافرگیران با استفاده از این راهبردها بتوانند در یادگیری دروس مختلف از جمله زبان انگلیسی موفق شوند. با نگاهی کلی به آموزش زبان در کشورمان درمی یابیم که

^۱ Jaked donuld

دانش آموزانی که در درس زبان انگلیسی مدرسه موفق اند، کسانی هستند که در کلاسهای زبان مؤسسات خصوصی شرکت کرده اند بایداندیشید که چگونه می تواند با توجه بسیاری به فرایند یادگیری، پیشرفت تحصیلی زبان آموزان را در مدارس تقویت کرد. راه حل پیشنهادی، روش کار پوشه یا فایل است، روش نوینی که در مدارس کشور ماسابقه ای ندارد اما در کشورهای دیگر به عنوان ابزار آموزش و سنجش به کار می رود.^۱

کوهنن^۲ (۱۹۹۹) کار پوشه را مجموعه ای سازماندهی شده می داند که دانش آموزان از طریق آن بهترین کارهایشان را برای ارزیابی پایانی انتخاب می کنند. کارهای انتخاب شده بازتاب خود ارزیابی آنها ست و میزان پیشرفت و موفقیتشان را در دوره زمانی مشخص و با معیاری خاص به نمایش می گذارد. به نظر بسیاری، از جمله بارت^۳ (۲۰۰۱) و باکی و بیرگین^۴ (۲۰۰۴) استفاده از کار پوشه دارای مزایایی به شرح زیر است.

- ماندگاری اطلاعات را در ذهن دانش آموزان افزایش می دهد که به دنبال آن یادگیری افزایش می یابد،

- آموزش و نحوه تدریس را سازماندهی می کند؛

- از دانش آموزان افرادی خلاق، جستجوگر و محقق می سازد؛

- دانش آموزان را به کار با هم کلاسی ها و پرسش و پاسخ از یکدیگر تشویق می کند؛

- رابطه دوستانه ای بین معلم و شاگرد برقرار می کند؛

- آگاهی والدین را نسبت به عملکرد و توانایی فرزندشان افزایش می دهد؛

^۱ Tillema, ۲۰۰۱

^۲ kohnen

^۳ barret

^۴ Baki and birgin

- به جای آن که معلم موفقیت‌های دانش آموزان را با مقایسه کردن رتبه بندی نماید، در واقع موفقیت‌های آنها را از طریق بازخوردهایی که با آن ارزیابی می شود، افزایش می دهد؛

- دانش آموز را در گیر فرایند ارزیابی در طول سال تحصیلی می کند؛ یعنی، به او در روند رسیدن به موفقیت نقش مهمی می دهد؛

- به معلم کمک می کند تا بر اساس نقاط قوت و ضعف دانش آموزان، به تنظیم برنامه درسی پردازد؛

- به طور مرتب، موجب یادآوری اطلاعات می شود.

بخش ششم: نقش و عملکرد فعالیتهای فوق برنامه دانش آموزان

ضرورت‌های زندگی بشر در عصر حاضر و سالهای بعد که دانش آموزان امروزی برای آن مهیا می شوند چنان پیچیده دشوار و پر مسئله که هیچ گاه نظام تربیتی موجود قادر نخواهد بود با چند ماده درسی و محدود و چند هدف جزئی دانش آموزان را برای مواجهه با دنیای پر مخاطره فرد آماده سازد. بر این اساس از آموزش و پرورش انتظار می رود به گونه ای عمل نماید تا دانش آموزان در مواجهه شدن با مسائل عالمانه برخورد نماید و آنچه را که فرا گرفته اند در محیط های واقعی زندگی به کار ببندند، زیرا آموختن به تنهایی کافی نیست، بلکه به کار بستن آن مهمتر است. تحقق چنین امری با فعالیتهای فوق برنامه که می توانند نقشهای بسزایی را ایفا نماید نتایج و پیامدهای مثبتی را به ارمغان خواهد آورد و برای این منظور لازم است از نقش عملکردهای فوق برنامه که همگی دارای ارزش و اهمیت هستند به مهمترین آنها اشاره کرد:

الف) پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی

یکی از اهداف تربیت، آماده ساختن دانش آموزان برای ورود به زندگی آینده و مواجهه معقول با مسایل اجتماعی است. از این رو آموزش و پرورش به عنوان مهمترین و تنها نهاد

مسئول تربیت عمومی باید علاوه بر انتقال و دانش معلومات دانش آموزان را از زمینه پیدایش آسیبهای اجتماعی و پیامدهای آنها خصوصاً در دوره متوسطه که از تنوع و پیچیدگی خاصی برخوردارند آگاه سازد. بنابراین چون انسان موجودی است اجتماعی که باید به همه ابعاد وجودی او (زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی) توجه نمود، نمی توان او را با آموزشهای رسمی و کلاسی از گزند آسیب های اجتماعی در امان داشت برای رسیدن به چنین هدفی باید برنامه درسی به فعالیتهای فوق برنامه آمیخته تا نتایج آموزشی و تربیتی مطلوب تری حاصل شود این فعالیت ها در کاهش و پیشگیری آسیب ها دارای ویژگی هایی هستند که مهمترین آنها عبارتند از:

- اولین ویژگی فعالیتهای فوق برنامه، جنبه خودجوشی و خود انگیزی دانش آموزان است. زمانی که دانش آموزان از میان یک رشته از فعالیتهای تکمیلی، خود به انتخاب دست زنند، در حقیقت به معنای وجود علاقه و انگیزه درونی برای انجام آن فعالیت است. به مدد همین تمایل باطنی است که می توان از عدم جذابیت مدارس کاست و بر مطلوبیت آن افزود. دانش آموز زمانی که خود را علاقمند به موضوعی می بیند، در مقابل عوامل بازدارنده آن مقاومت می کند و خود را بر علیه بی حالی و کسالت روحی، تقویت می نماید (شرفی، ۱۳۸۴).

- دومین ویژگی فعالیت های فوق برنامه، هدف گیری آن به سمت و سوی امور اجتماعی است که بعضاً در فضاهایی غیر از مدرسه انجام می شود، نظیر همکاری در فعالیت های اجتماعی، اردویی، مراسم ملی و نظایر آنها. این فعالیتهای پل ارتباطی مناسبی میان مدرسه و جامعه، خانواده و جامعه، مدرسه و خانواده ایجاد می کند و زمینه جامعه پذیری «اجتماعی شدن» را مساعد می نماید. تداوم فعالیتهای فوق برنامه، زمینه ساز احساس قابلیت، خود باوری و احترام به خویش شدن خواهد شد. ویژگی دیگر این فعالیتهای ارتباط معلم و دانش آموز است. ماهیت این گونه امور ایجاب می کند که ارتباط فرد با فرد نیز در کنار این ارتباط فرد با جمع «کلاس» شکل گیرد. چنین ارتباطی طبعاً از عمق، دامنه تأثیر و نفوذ پذیری بیشتری برخوردار است و موجب می شود تا معلم به دنیای درونی دانش آموزان راه یافته و از پاره ای از مشکلات و دغدغه های او

آگاه شده و در صدد مداوای آنها برآید و در عین حال، مسائل دانش آموز را محرمانه تلقی کرده و از افشای آن خودداری کند، مسلم است که چنین ارتباطی در کلاس امکان پذیر نخواهد بود. لذا فعالیتهای فوق برنامه می تواند چنین نقشی را به عنوان « احیای نقش راهنمایی و مشاوره » معنی بخشد (موسوی، ۱۳۸۲).

- ویژگی دیگر این فعالیتهای، ایجاد تغییرات و تحولات ضروری در برنامه فعلی مدارس است اموری که به توانمندیهای دانش آموزان در زمینه ابراز وجود، توانایی بیان و ایجاد چالش با برخی نظرات، و به طور کلی تمرین فعالیتهایی، که برای تقویت حضور آنان در عرصه تصمیم گیری است یا تجربه موقعیت هایی که به حضور با معنا و انتخاب گر آنان، مساعدت می کند که از آن به عنوان « تمرین دموکراسی » یاد می شود. (هورن^۱ ۱۹۳۵، اولیش^۲ ۱۹۴۰، نش^۳ ۱۹۶۵)

ب) غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان

یکی از اهداف مهم فعالیتهای فوق برنامه، غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان است. بهره گیری مناسب از اوقات فراغت یکی از مشکلات اساسی و پایه ای نوجوانان است و این امر خود موجب تنش های فراوانی در زمینه های انتخاب شیوه پر کردن اوقات فراغت می گردد که غالباً آنان را به اضطراب و نگرانی های بسیار دچار می کند و به از بین رفتن تعادل روحی آنها منجر می شود. جامعه شناسان فراغت معتقدند، در صورت فقدان برنامه و آماده سازی برای بهره برداری از اوقات فراغت، فضای وسیع فراغت، دشمن شماره یک انسان ها جامعه خواهد بود. این امر، در مورد نوجوانان و جوانان ابعادی دهشتناک خواهد داشت. جوانان با نیرو و انرژی و افرو تمایل به فعالیت نمی توانند خلأ زمانی را تحمل کنند و آسیب ها و ناهنجاری های رفتاری و اجتماعی نیز از همین خلأ نشأت می گیرد. نقش و اهمیت اوقات

^۱ Herman H. Horn

^۲ Robert Ullih

^۳ Paul Nash

فراغت در زندگی جوانان ضرورت یک برنامه دقیق را بیش از پیش جلوه گر می سازد. به گفته «نیس گیور»، «انسان آنقدر با سختی ها و مشکلات می تواند کنار بیاید و شرایط را بپذیرد، قادر نیست با اوقات فراغت وسیع و بی برنامه مواجه شود». اوقات فراغت، فرصتی به نوجوانان می دهد تا انرژی هایش را آزاد کند و به خلاقیت و خودشکوفایی نایل می شود و لیکن در صورتی که این فرصت ها به هرز رود و نتواند نوجوانان را به مشغولیت برانگیزد، زمینه ساز انحرافات و کج روی های او خواهد بود (کاربخش، راوری، ۱۳۸۱-۲۷۳). برخی از پژوهشگران نیز عقیده دارند، مهیا نبودن اماکن و وسایل تفریحات سالم و ورزش برای پر کردن اوقات فراغت، افراد را به طرف اعتیاد سوق می دهد (دانش ۱۳۷۴، ۲۵۱). برنامه های یکنواخت تحصیلی و کم بودن تنوع به ویژه در مدارسی که فعالیتهای فوق برنامه بسیار محدود است، باعث می شود به مرور ناراحتی روانی و عصبی در محیط مدرسه به وجود آید. بهترین اقدام برای رفع این معضل، روی آوردن به فعالیتهای متنوع اوقات فراغت، مطابق ذوق و سلیقه شخصی است (خالقی، ۲۲، ۱۳۸۱). رعایت اصل تفاوت های فردی در فعالیت های فوق برنامه نکته مهمی است که باید مد نظر قرار گیرد. آنگاه که دانش آموز فعالیتی را مطابق سلیقه و ذوق خود انتخاب می کند با تمام وجود در جهت اجرای هر چه مطلوب تر آن می کوشد و برای رشد و پیشرفت خود تلاش می کند و فعالیتهای مربوط به اوقات فراغت می تواند موجبات رضایت خاطر وی را فراهم آورد. اگر بتوان در اوقات فراغتی که در طول مدرسه وجود دارد شرایطی را برای استفاده و بهره مندی دانش آموزان فراهم کردف او یاد می گیرد که در ایام طولانی تابستان نیز از این تجربه ها بهره برداری و استفاده کند و در نتیجه از آسیبهای اوقات فراغت در تمام طول سال کاسته می شود.

بخش هفتم: اوقات فراغت و نیازمندی های دانش آموزان و نوجوانان

اوقات فراغت غیر رسمی و مورد علاقه نوجوانان که معمولاً آزادانه انتخاب می شوند تأثیر غیر قابل انکاری در جوانب مختلف رشد آنان به جای می گذارد (ژوفر دومازی، ۱۹۷۶) در مفهوم شناخت اوقات فراغت و فعالیتهای فوق برنامه چنین می گوید: فعالیتهای فوق برنامه به رهانیدن

انسان از کسالت ناشی از یکنواختی و انجام وظایف روزانه می‌انجامد. بر شکل‌گیری شخصیت فردی بی‌تردید مؤثر خواهد بود و به طور کلی در سرنوشت اخلاقی، فرهنگی و اقتصادی و خودکفایی جامعه مؤثر می‌افتد. ارزش‌های فوق‌برنامه و اختیاری وقتی آشکار می‌شود که این فعالیت‌ها با ساختار روانشناختی و نیازها و رغبت‌های نوجوانان هماهنگی داشته باشد. برنامه‌ریزی فعالیت‌های فوق‌برنامه اوقات فراغت نوجوانان و برآوردن نیازمندی‌های آنان باید از جنبه‌های فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و دینی مورد توجه قرار می‌گیرد. تمام این برنامه‌ریزی‌ها باید براساس نیازهای نوجوانان و شرایط مشخص زندگی و رشد و تحول و امکانات او انجام می‌گیرد. فعالیت‌های فوق‌برنامه ارزش تربیتی مهمی دارد که کمتر از ارزش فعالیت‌های تربیتی رسمی نیست. این فعالیت‌ها در دو بخش مهم در نظر گرفته می‌شود.

۱- فعالیت‌های خارج از کلاس که اساساً در مدرسه است.

۲- در نهادهای اجتماعی از قبیل مؤسسات ورزشی، شهرداریها، مؤسسات فرهنگی، مراکز هنری، نهادهای دینی و مؤسسات اجتماعی دیگر برنامه‌ریزی و هدایت شود. فعالیت‌های فوق‌برنامه باید امکانات تفریحی سالم و نشاط‌آور را در خود داشته باشد، جنبه‌ای تفریحی و شادی بخش این فعالیت‌های بسیار پر اهمیت و ارزشمند است. نقش و اهمیت اوقات فراغت در زندگی جوانان ضرورت یک برنامه دقیق را بیش از پیش جلوه‌گری سازد و ما را به تدوین فعالیت‌های فوق‌برنامه به تناسب با نیازهای دانش‌آموزان ملزم می‌سازد.

بخش هشتم: اصول مهم در برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت فعالیت‌های فوق‌برنامه

۱- در درجه اول نباید چنین تصور کرد که فعالیت‌هایی که انسان در اوقات فراغت انجام می‌دهد نیازی به هیچ‌گونه برنامه و هدفی ندارد، بلکه این‌گونه فعالیت‌ها نیز زمانی اثر بخش و مثمر‌تر خواهند بود که از برنامه و هدفی برخوردار باشند.

۲- در فعالیت هایی که برای اوقات فراغت تدارک دیده می شود باید به انتظارات، علایق، نیازها و سطح رشد دانش آموزان توجه کرد تا هم برای آنها جذاب و هم مطابق با آرزوها و خواسته ایشان باشد.

۳- در انتخاب و بیان فعالیت های فوق برنامه، فرهنگی و هنری باید دقت لازم به عمل آید.

۴- به منظور اثر بخشی هر چه بیشتر این فعالیت ها مناسب است که هم در حین انجام برنامه ها و هم در پایان آنها ارزشیابی به عمل آید. ارزیابی در حین برنامه ها سبب دریافت بازخورد و آگاهی از نواقص برنامه و اقدام برای رفع آنها می شود، ارزیابی در پایان برنامه ها نیز سبب کسب تجربه و آگاهی برای برنامه ریزی و دقت هر چه بیشتر در فعالیت های بعدی خواهد شد.

۵- بهتر است در این گونه برنامه ها از خود دانش آموزان نوجوانان و جوانان حداکثر استفاده را کرد و مسئولیت اداره امور را به آنها سپرد. احساس انرژی و توانایی زیاد و بیزار بودن از سکون و توقف باعث بستر سازی و زمینه سازی برای پرورش و آموزش احساس مسئولیت و تعهد در آنان خواهد شد.

۶- رعایت تفاوت های این برنامه ها بسیار مهم و اساسی است، در واقع یکی از تفاوت های عمده آموزش و فعالیت های رسمی با فعالیت های غیر رسمی در همین است که آموزش رسمی برای همگان مساوی است. حال آنکه در این برنامه ها هر فردی آنچه را که خود دوست دارد، انجام می دهد. به همین دلیل ضروری است که این فعالیت ها از تنوع لازم برخوردار باشند و دانش آموزان قدرت انتخاب داشته باشند.

۷- هزینه شرکت در این برنامه ها و فعالیت ها بهتر است کم باشد تا همه دانش آموزان قدرت انتخاب داشته باشند.

۸- بهتر است این فعالیتها مکمل برنامه ها و فعالیتهای درسی دانش آموزان باشند و آنها را با مشاغل و حرف مختلف جامعه آشنا کرده، برای ورود به صحنه جامعه مهیا سازند.

۹- بهتر است فعالیتهای در این برنامه گنجانده شود که مستلزم همکاری دانش آموزان باشد نه با رقابت آنها با یکدیگر. با توجه به وجود تفاوت‌های فردی در افراد و با توجه به عوارضی که رقابت در دانش آموزان ایجاد می‌کند و فرد برای پیروز شدن خود باید شکست دیگران را آرزو کند، بهتر است فعالیت‌های اینگونه برنامه‌ها روحیه تکروی و فردگرایی شود.

۱۰- برای موفقیت در این برنامه‌ها، همکاری همه وزارتخانه‌ها نهادها با سازمانها و بنیادهای جامعه اعم از وزارت آموزش و پرورش، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی و فناوری، وزارت کار، شورای عالی جوانان، سازمان دانش آموزی، سازمان تربیت بدنی، فرهنگسراها و بویژه همکاری و مساعدت اولیای دانش آموزان بسیار ضروری است (بیابانگرد، ۱۳۷۷).

نتیجه گیری

در تعالیم اسلامی نیز اوقات فراغت به هر حال بخشی از عمر و فرصت انسان برای زندگی و این زندگی نیز مقدمه و مدخل ورود به عالم پایدار و هستی جاودانگی و همیشگی است. به همین خاطر از اوقات عمر و فراغت باید استفاده مطلوب و مناسب برد. این ویژگی در زمانی که انسان در دوره نوجوانی و جوانی است از اهمیت بیشتری برخوردار می‌گردد. در پایان با توجه به اینکه تحقیقات کمی در زمینه رابطه اوقات فراغت و پیشرفت تحصیلی انجام گرفته و از طرفی اوقات فراغت نقش مؤثری در زندگی امروز بشر ایفا می‌نماید بر این نکته اتفاق حاصل گردید که برای شناخت چگونگی تأثیر اوقات فراغت که به شکل سازماندهی شده انجام یا بر پیشرفت تحصیلی نیازمند تحقیق و پژوهشی جامع و کامل هستیم. در نهایت باید گفت اوقات فراغت می‌تواند راهگشا و موجبات ایجاد رشد و ترقی را فراهم سازد و این سنجش از عمر که در قالب فعالیت غیر رسمی سپری می‌شود اگر توأم با برنامه ریزی و صرف آموزش در مسیر نیازهای تحصیلی و آموزشی فرد باشد می‌تواند موجبات رشد و ترقی و موفقیت تحصیلی فرد را فراهم سازد.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- ۱) احمدی، سید احمد، روانشناسی نوجوانان و جوانان - انتشارات مشعل - ۱۳۶۸
- ۲) احمدی، احمد (۱۳۶۹)، روانشناسی نوجوانان، تهران. انتشارات رودکی. ص ۱۴ - ۱۰۶ - ۱۱۱
- ۳) امین فر، مرتضی (۱۳۶۵) - افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال سوم شماره ۸ و ۷
- ۴) احمدی، نورالدین (۱۳۸۰) بررسی نحوه گذران اوقات فراغت دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر قم در سال تحصیلی ۷۹-۸۰ پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۵) اندرامی، سیداسماعیل (۱۳۷۴) نحوه گذران اوقات فراغت دانش آموزان پسر دوره راهنمایی شهرستان ساری، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه پیام نور بهشهر
- ۶) رضوی، سیدیوسف (۱۳۸۹) بررسی نحوه گذران اوقات فراغت در بین دانش آموزان دبیرستانی شهرستان نکا و ارائه راهکارهایی برای غنی سازی آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی
- ۷) ژیرار آگوستین (۱۳۷۲). «توسعه فرهنگی» ترجمه عبدالحسین زرین قلم و دیگران - تهران - مرکز پژوهشهای بنیادی
- ۸) سوقندی، مهدی (۱۳۸۸) بررسی وضعیت گذران اوقات فراغت معلولان جسمی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۹) فکوهی، ناصر- انصاری مهابادی، فرشته (۱۳۸۲) - اوقات فراغت و شکل‌گیری شخصیت فرهنگی نمونه موردی دودبیرستان دخترانه شهر تهران، نامه انسان‌شناسی دوره اول شماره چهارم، ص ۸۹-۶۱

۱۰) قائدی، یحیی (۱۳۸۳)، آموزش فلسفه به کودکان، نشر داروین (۱۳۸۳).

۱۱) گیدنز، آنتونی «جامعه‌شناسی» ترجمه منوچهر صبوری، تهران نشرنی، ۱۳۷۳.

۱۲) معین، محمد (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی (متوسط، جلد چهارم)، چاپ هشتم، مؤسسه انتشارات امیرکبیر تهران

۱۳) مرکز اسناد و مدارک (۱۳۵۲)، سرگرمی‌ها و اوقات فراغت، نشریه شماره ۱۳، ص ۷.

۱۴) مصطفوی، فریده (۱۳۸۰)، روش خودسازی، بوستان کتاب، قم، چاپ دوم.

۱۵) مطهری، ابوالفضل «گزارش پژوهش بررسی میزان گذران اوقات فراغت جوانان شهر قم»، (۱۳۷۹).

۱۶) معصومی، سید حسین - اوقات فراغت و بهره‌وری از زمان - روزنامه قدس - شماره

۲۹۵۶-۷۶/۱۲/۲۳

ب) نشریات

۱- افروز، غلامعلی ۱۳۷۵ «هنگام فراغت زمینه‌ساز بهداشت روانی و بستر خلاقیتها»، ماهنامه پیوند، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش.

۲- مطهری، ابوالفضل، ویژگی‌های فراغت در جهان معاصر، مقاله روزنامه همشهری، ۱۳۷۹/۵/۱۷.

۳- زاهدی اصل، مجید، جزوه جامعه شناسی فراغت، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، شماره ۳۱.

۴- ژوفر، دومازیه، زمان فراغت از دیدگاه تاریخی و جامعه شناسانه، ترجمه م. آدینه، مجله فرهنگ و زندگی، شماره ۱۲.

۵- ژوفر، دومازیه، مقدمه ای بر جامعه شناسی فراغت، ترجمه علی اسدی، مجله فرهنگ و زندگی، شماره ۱۲.

C) LIST OF ENGLISH RESOURCES

۱- AGIH,N,&PARKER,M,G(۲۰۰۸).LEISURE ACTIVITIES AND MORTALITY :DOSE GENDER MATTER?

۲-ALXANDRIS,K[^]. GARROLL, B.(۱۹۹۷). DEMOGRAPHIC DIFFERENCES IN THE PERCEPTION OF CONSTRAINTS ON RECERATIONAL SPORT PARTICIPATION ; RESUITS FROM ASTUDY IN GREECE LEISURE STUDIES,۱۶۷۱۰۷۱۲۵

۳-BODUR.F(۲۰۰۰). EVALUATION OF THE LEISURE ACTIVITIES STUDENTS IN TURKEY. SPORT PISCUSS.N.G,P.P:۱۵۵-۱۸۸

۴-FITZ GERALD,MICHEAL. AND ET.AL (۱۹۹۵). LEISURE ACTIVITES OF ADOLESCENT SCHOOL CHILDREN JOURNAL OF ADOLESCENCE.

۵- GANG, HAND ET AL . (۲۰۰۲). PHYSICAL ACTIVITY DURING LESRE AND COMMUNITY JOURNAL OF BULL WORD LEISRE AND COMMUNITY JORNAL OF BULL WORD HEALTH ORANG. IN TIANJIN CHINA.

WASHINGTON . VO۲.۸۱.ISS.۴;PG.۱۸۰,۵PGS.

۹-SARAH. T,PAUAL.D.SARAH,A,ANTHONY.W.۲۰۱۰. LEISURE ACTIVITIES AND ADOLESCENT PSYCHOLOGICAL WELL-BEING. JOURNAL OF ADOLESCENCE ,۳۳,۱۷۳,۱۸۶.